

SANATSAL VE UYGULAMALI ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİNİN SERAMİK SANATI ODAĞINDA AKADEMİK BİR DEĞERLENDİRMESİ*

AN ACADEMIC EVALUATION OF ARTISTIC AND PRACTICED RESEARCH METHODS WITH A FOCUS ON CERAMIC ART

 Şule Altay **, Adile Feyza Özgündoğdu ***

Öz

Bu çalışma sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemlerine ve akademik perspektiften seramik sanatına olası katkılarına odaklanmaktadır. Bu amaçla; çalışmada 1990'dan sonra şekillenmeye başlayan sanat temelli araştırma (art-based research), uygulama temelli araştırma (practice-based research), uygulama odaklı araştırma (practice-led research), sanatsal araştırma (artistic research), a/r/tografi (a/r/tography) gibi araştırma alanlarındaki yabancı literatür sunulmaktadır. Ayrıca, tarihte bunlara kaynaklık eden araştırma yöntemlerinin nasıl şekillendiği, yüksek öğretimde sanat alanındaki akademik anlayışın gelişimi kaynaklar aracılığı ile sunulmuştur. Araştırma, sonrasında seramik alanında lisansüstü öğrenime ve seramik malzemesine odaklanarak, odağını sonuç eserden çok sürece alan bu araştırma yöntemlerinin, seramik alanı için neden özel bir potansiyeli olduğunu tartışırken; bazı öneri ve çıkarımlarda bulunmaktadır. Bu araştırma alanlarının oluşturabileceği olası kaygılara dair de cevaplar vermek gayretinde olan bu çalışma ile; tarihsel, teorik ve pratiğe ait tüm yönleri ile bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışma; araştırmacıya esnek ve özgün bir alan yaratan, bilimsel kabulün sınırlarını genişleten bu yöntemlerin seramik disiplini tarafından daha fazla sahiplenilmesini önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sanatsal Araştırma, Uygulamalı Araştırma, Lisansüstü Sanat Çalışmaları, A/r/tografi, Seramik Sanatı.

Abstract

This study focuses on artistic and applied research methods and their possible contributions to ceramic art from an academic perspective. For this purpose; in study foreign literature in research fields such as art-based research, practice-based research, practice-led research, artistic research and a/r/tography, which started to take shape after 1990, are presented. Additionally, how the research methods that gave rise to these approaches have been shaped in history and the development of academic understanding in the field of art in higher education are presented through sources. The research then shifts focus to postgraduate studies in ceramics and ceramic materials, discussing why these research methods, which emphasize process over final product, have a unique potential for the field of ceramics. The study also offers suggestions and conclusions. In an effort to provide answers to the possible concerns that these research fields may raise, this study attempts to create a framework with all its historical, theoretical and practical aspects. The study suggests that these methods, which create a flexible and unique space for the researcher and broaden the boundaries of scientific acceptance, should be embraced more by the ceramics discipline.

Keywords: Artistic Research, Practiced Research, Postgraduate Art Studies, A/r/tography, Ceramic Art.

Araştırma Makalesi / Research Article

Başvuru tarihi / Received: 05 Eylül 2024 - Kabul tarihi / Accepted: 10 Aralık 2024

* Bu çalışma "Seramik Sanatında Kişisel Yaratım Sürecine Metodolojik Bir Yaklaşım" isimli Sanatta Yeterlik Sanat Çalışması Raporundan türetilmiştir.

** Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü, sulealtay@hacettepe.edu.tr, Ankara/Türkiye

*** Prof., Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü, feyzaozgundogdu@gmail.com, Ankara/Türkiye

1. Giriş

Sanat alanı, akademilere dahil olması ile birlikte kendini rasyonelleştirmek, kendine ait araştırma yöntemleri geliştirmek, sanata ve sanat yapma pratiğine dair akademik bilgi üretmek durumunda kalmıştır. Bu zamana kadar usta çırak ilişkisi içinde sanatçı yetiştiren sistem, üniversitelere ve hatta lisansüstü eğitime adapte edilmek istendiğinde diğer alanlarda olduğu gibi kendisini sadece sanat yapma ve biçim üretme durumundan çıkararak; gelişen, araştıran, diğer alanlarla birlikte çalışan bir disipline dönüştürme ihtiyacına girmiştir. Akademilere dahil edilen sanat dalları arttıkça, bu alanlara uygun araştırma türleri de şekillenmiştir. Bu bağlamda da 1990'lar sonrasında literatüre yeni terimler olarak, sanat temelli araştırma, uygulama temelli araştırma, uygulama odaklı araştırma, sanatsal araştırma, a/r/tografi, eylem araştırması (*action research*), sanata dayalı araştırma (*art-informed research*) gibi araştırma alanları eklenmiştir. Bu çalışmada, kapsayıcı bir isim olarak, bu araştırma metotlarının tamamı için “sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemleri” terimi kullanılmıştır.

“Sanatsal Araştırmada Yansıtma ve Yapma Üzerine” başlıklı makaleye göre:

Sanat alanından disiplinlerin üniversiteye dahil edilmesinin ardından, sanatçı-araştırmacıların pratiklerinin üç soruya işaret ettiği görülmüştür. Bu sorular:

-Araştırma olarak sanat (*Art as research*) odağından bakıldığında: Sanatsal uygulamalar mevcut akademik yaklaşım tarafınan kabul edilebilir mi?

-Akademik olarak uyumlu, uygulama odaklı araştırma (*Academically-attuned practice-led research*) üzerinden bakıldığında: Sanatsal uygulamalar ve klasik araştırma uygulamaları üniversite bağlamında birbirine eş tutulabilir mi?

-Sanatsal araştırma (*Artistic research*) odağından bakıldığında ise: Sanatsal araştırma yoluyla ulaşılabilecek sonuçları içeren yöntemler, akademik bilgiye katkı sağlar mı? (Mäkelä vd., 2011:1) şeklinde ifade edilmiştir.

Bu çalışma kapsamında konuya eklenebilecek diğer soruların ise şu şekilde devam edebileceği düşünülmektedir:

-Uzun bir süre sadece ifadenin bir aracı olarak görülen sanat aynı zamanda da bir araştırma metodu olarak kullanılabilir mi?

-Sanatsal yaratım esnasında edinilen örtük bilgi (tacit knowledge) tanımlanabilir ve başkalarına aktarılabilir bir bilgi türüne dönüştürülebilir mi?

-Sanat alanında, akademik çalışmalarını yürütmekte olan araştırmacılar ve lisansüstü öğrencileri güncel ilkeler ışığında kendilerini ve üretimlerini nasıl konumlandırabilirler?

-Bu araştırma türleri özellikle de kişisel olarak tecrübe sahibi olunan seramik sanatı alanı için neler ifade etmektedir ve ne gibi potansiyellere sahiptir? Bu sorular ile sanatın araştırma ve bilgi üretme yönü *sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemleri* ekseninde incelenmiş ve seramik sanatı alanında ne ifade ettiği üzerine bir çalışma yürütülmüştür.

Tarihsel süreçte yüksek öğretime dahil olan diğer tüm alanların kendilerine uygun araştırma yaklaşımlarını var olanlardan devşirmek ya da geliştirmek hatta icat etmek durumunda kaldığı görülmektedir. Sanat için de bu süreç benzer şekilde gelişmiş ve üretim doğasından getirdiği özgün halini koruyacak şekilde, benzer zamanlarda, farklı coğrafyalarda, birbirine yakınlık gösteren akademik yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

Yürütülen bu çalışma, söz konusu araştırma alanlarının ortaya çıkışındaki tarihsel ve düşünsel süreçlerin incelenmesi ve aktarılması ile başlamaktadır. Bu noktada dünyadaki genel eğilimler ve yazın incelenmiştir. Literatür bilgisinin aktarıldığı üçüncü bölüm, çoğunlukla yabancı kaynakların Türkçe'ye kazandırılması için yoğun referanslar ile oluşturulmuş durumda kalmıştır. Daha sonra çalışma günümüze; Türkiye ölçeğine ve özellikle de seramik sanatı alanında yapılan çalışmalara geniş bir perspektiften kısaca bakarak, hem mevcut durumu ortaya koymak hem de bu araştırma alanının nasıl kullanılmakta olduğuna ve kullanılabileceğine dair saptamalarda bulunmaktadır.

Seramik sanatı, belli bir malzeme üzerine temellenmiş özgün bir sanat alanıdır. İçerisinde malzemeye ve üretime dair teknik, bilimsel ve teknolojik birçok bilgi barındırmaktadır. Köklü bir tarihsel geleneğe sahiptir. Seramik, tarih boyunca önemli arkeolojik kalıntıların bir parçası olup, sanatsal formların belki de ilk örneklerine ev sahipliği yapmış bir malzeme olarak, geleneksel ve zanaatkârlığa dayalı kökenleri ile birlikte çağdaş sanat içinde her geçen gün anlamını artırarak yer tutmaktadır. Seramik formlar; farklı metotlarla şekillendirilebilen, plastik bir malzeme olan ve suyla kıvam alabilen kilin ısı süreçleri sonunda sert, dayanıklı fakat aynı zamanda camı kırılmalıkta halini alması ile oluşturulmaktadır. Üzerine araştırma yapılmak istendiğinde,

sanatçı-araştırmacının bir çok alanda yetkin hale gelmesini gerekli kılan seramik sanatı, bu nedenle bazen nicel, bazen nitel, bazen de sanatsal araştırma yöntemlerine yaklaşmakta ya da bunların tamamını kapsayan kendine özel araştırma metotları geliştirmek durumundadır. Bu gibi nedenlerle sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemlerinin bu alan için potansiyellerine odaklanılmıştır.

Çalışmanın bir diğer önemli kısmı olarak ilerleyen bölümde bu araştırma alanlarının kullanılmasına dair olası tartışma konularından ve kaygılardan bahsedilmektedir. Bu bölüm ile sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemlerinin kullanılmasının sağlayacağı yaratıcılık alanlarına ve akademisyenler için bu süreçte oluşabilecek kaygılara değinilmektedir. Çalışma, sonuç bölümündeki değerlendirmeler ile bitirilmektedir.

2. Pozitivizm ve Post-Pozitivizmin Doğuşu, Güzel Sanatların Kurumsallaşması ve Bu Süreçlere Eşlik Eden Yaklaşımlar

18. ve 19. yüzyıl ile birlikte hem sosyal hem de teknolojik alanlardaki gelişmeler, rasyonel düşünme modellerinin gelişmesine ve genel bakış açılarına yön vermesine neden olmuştur. “Hem sosyolojinin isim babası hem de din sosyolojisinin önde gelen temsilcilerinden olan Comte, toplumsal sorunların çözümü için bilimin ve insan aklının birbirini takip etmesi gerektiğini, ileri sürer” (Ballıkaya, 2015:88). Bu bakış açısı pozitivizmde kendini bulmuştur. “*Pozitivizm*, bilimsel bir yönetime işaret etmek amacıyla ve bu yöntemin felsefe uygulaması anlamında ilk defa Saint-Simon tarafından kullanılmıştır. Daha sonra August Comte ile birlikte pozitivizm, felsefi bir hareket haline gelmiştir” (Ural, 2012:55).

Comte, Pozitivizm merkezinde bir çok kitap yayınlamıştır ancak en önemlilerinden biri olan Pozitif Felsefe’de (orijinal adı ile *Cours de Philosophie Positive*) hem felsefesini hem üç hal kanununu hem de farklı bilim dalları açısından (matematik, astronomi, fizik, kimya, biyoloji, sosyal fizik gibi) konuya yaklaşımını anlatmaktadır (Comte, 1858).

Ural (2012:57-58)’a göre: Comte’un pozitivist felsefesinin amacı, toplumsal ve günlük hayatın temeli olan olayları incelemek ve sonuçları ile belki de toplum mühendisliği yapmaktır. Comte felsefesinin temeli üç hal kanunudur. Comte’a göre insanlığın, tarihin ve birey olarak gelişiminin tarihi benzerdir ve insana dair bilginin her dalı üç evreden oluşmaktadır. Pozitivizm açısından en önemli olan üçüncüsü yani pozitif evredir. Bu evrede gözlem ve akıl yürütme

yardımıyla teorinin araştırılması mevcuttur. Bu evrede, temel amaç, bize fayda sağlayabilecek olayların fark edilip analizinin yapılmasıdır.

Deney ve gözlem yolu ile edinilen bilgiyi kabul ederek insanlığın bir toplum bilimi geliştirmesi gerektiğini öngören bu paradigma, ilerleyen dönemde iz bırakmış ve modern bilime ön ayak olmuştur. Cevizci (2011:357-358)'ye göre Pozitivizm'de dünya hakkında, doğabilimleri yani fen bilimleri tarafından sağlanan bilgi dışındaki hiç bir bilgi gerçek sayılamaz ve insan tarafından sağlanan görüşler mutlak kabul edilemez.

Pozitivizme göre bir bilginin doğru kabul edilebilmesi için kanıtlanması ve genelleştirilebilmesi gerekmektedir. Günümüz perspektifinden bakıldığında, sadece doğa bilimleri ve rasyonel araştırma yöntemleriyle elde edilen bilgi ve verileri geçerli kabul eden bu paradigma, ilerleyen çağlarda ya yıkılmak ya da kalıbını genişletmek zorunda kalmıştır. "O zamana kadar doğruluğu tartışmasız kabul edilen ve bilim yapmanın tek yolu olarak varsayılan Pozitivist paradigma, ilk kez Karl Popper ve Thomas Khun'un yazılarında sorgulanmaya başlanmıştır"(Can, 2005:3).

Comte, Pozitivist Paradigma'da; "bilen ile bilinen arasında herhangi bir etkinin var olmadığını, bilginin bilenden bağımsız olduğunu ifade etmiştir" (İbrahimoğlu, 2011:46). Ancak bu bakış açısı, sosyal hayatın ilerlemesi ve sosyoloji, psikoloji, etnografya gibi alanların ortaya çıkması ve akademilere katılması ile birlikte yıkılmak zorunda kalmıştır. Araştırmacının katkısını minimize etmeyi uygun bulan doğa bilimlerine ait araştırma yöntemlerini tanımlayan nicel araştırma yöntemlerinin karşısında nitel araştırma yöntemleri belirlemiştir. Bu araştırma yöntemlerinde araştırmacının birebir dahil olduğu araştırmalar; röportaj, anket, tarihsel verilerin incelenerek ve yorumlanarak sonuçların elde edildiği bir yaklaşım vardır. Bu sayede nitel araştırmaların kaynağı olan *Post-pozitivist* ya da *Yorumlayıcı Paradigma* kavramı ortaya çıkmıştır.

Şimşek (1994:10)'e göre: Post-pozitivizm, mutlak bilgi üretme yönteminden çok dünyanın göreceliğini kabul eden bir yaklaşımdır. Ona göre toplum ve topluma ait verileri inceleyen araştırmacılar sürecin eş ortaklarıdır. Yeni paradigma ile artık büyük kuramlar ve kanunlar yerine çoklu gerçekliklerden ve görelilikten bahsedilir. Bu nedenle doğa bilimlerinin metotları beşeri bilimlere uygulanamaz.

Leavy (2009:6-8)'a göre; 1920'lerde Chicago Sosyoloji Okulu, etnografya ve benzeri yöntemleri, kentleşme ve bunun etkileri üzerine araştırma yapmak ve etkilerini öğrenmek için kullanmaya başlamıştır. 1940'larda bu kez sosyologlar ve sağlık hizmetleri araştırmacıları odak grup anketlerini pazarlama araştırmacılarından devşirerek kendi alanlarına uygulamışlardır. 1959 yılında Erving Goffman tarafından yazılan ve sosyal hayatın konu edildiği "Gündelik Hayatta Benliğin Sunumu" kitabı yine nitel araştırma için önemli bir kaynak olarak yayınlanmıştır. Bu tarihlerde meydana gelen sosyal olayların, azınlık ya da dezavantajlı grupların önyak olduğu hareketlerin akademide çalışılır hale gelmesi ile nitel araştırmanın teori, metot ve yaklaşımı ortaya çıkmaya başlamıştır.

Sanat, tıpkı beşeri alanların kendilerini kurumsal yüksek öğretime adapte ederken geliştirdikleri nitel araştırma yöntemleri gibi kendi süreci içinde kendine ait eğitim yöntemleri ve temsil yolları üretmek durumunda kalmıştır. Buna kapı aralayan ise Post-pozitivist yaklaşımın doğa kanunları dışında kalan, insan tarafından oluşturulan, insandan etkilenen ya da onu etkileyen herşeyi kapsayıcı tutumudur. Bu sanatın da bir disiplin haline gelebilmesine, kurumsallaşmasına, sistematik bir eğitim düzeyine taşınmasına imkan vermiştir.

Sanat akademilerinin ilk örneklerinden bahsedilirken genellikle; Floransa'daki Academia del Disegno, Roma'daki Accademia di San Luca, Fransa'daki Académie Royale ve Londra'daki Royal Academy of Arts gibi okullara atıfta bulunmaktadır (<http> 1). Shiner (2013:117-201)'e göre ise, modern güzel sanatlar sisteminin oluşması 1680-1830 yılları arasında Avrupa'da gerçekleşen gelişmeler ile olmuştur.

Houghton (2016:7-9), "Altısı Bir Arada: Çelişkili Sanat Okulu Müfredatı ve Ortaya Çıkışı" isimli makalesinde; sanatın altı farklı müfredat ile tarih içerisinde şekillendiğinden bahseder. Houghton'a göre bunlar sırası ile: *Çıraklık*, *Akademik*, *Formalist*, *Dışavurumcu*, *Kavramsal ve Profesyonel*'dir. Houghton bu müfredatları kronolojik olarak sistematize etmiş olsa da tam bir tarihsel anlatıda sunmamakta ve yalnızca geniş ölçüde bir çerçeve çizmektedir. Yazarın makalesinde, "Kavramsal Müfredat" (Conceptual Curriculum); sanatta devrimlerin yaşandığı 1970 ya da Duchamp sonrası postmodern dönem olarak ifade edilmektedir. Bu müfredat tipinde; eserin tarihsel, teorik, psikolojik anlamları biçiminden daha önemli hale gelmiştir. Malzeme ya da çizim ve modelleme becerisinden çok fikirlere odaklanmaktadır. Bu yaklaşım; öğrencilerin birçok

sanat dalında aynı anda çalışmasına ve farklı malzemeler ile üretim yapmasına olanak sağlarken, teorik ve kavramsal anlamda da zorlayıcı felsefe ve psikoloji metinlerini kaynak almasına önyak olmuştur. Bu müfredatın ortaya çıkmasıyla, sanatta doktora derecesi vermek mümkün olmuştur ve genel olarak bu dereceyi almak uygulamalı çalışmaya eşlik eden yaklaşık 20.000 kelimelik bir tez/rapor gerektirmektedir. Öğrencilerin doktora çalışmalarını oluşturan sanatsal uygulamalarının ve raporunun ortak bir konu üzerine inşa edilmiş olması ve teknik yeterliğin yanında yoğun bir teorik yeterlik de içermesi beklenmektedir (Buckley, 2009'den akt. Houghton, 2016:8). Tüm bunların ışığında sanatçı/sanat öğrencisi ya da sanat araştırmacısı eserlerini ve onların altında yatan fikirleri açıklar hale gelmiştir.

Günümüzde sanat alanındaki lisans ve lisansüstü eğitim hem dünyada hem de Türkiye'de bu eğitim modelleri ışığında şekillenmiştir. Lisans eğitiminde tüm bu eğitim modellerinin izleri görüldüğü gibi lisansüstü eğitimde genel olarak kavramsal müfredatta bahsedildiği gibi devam eden yaklaşımların etkisini koruduğu gözlenmektedir.

Bu süreç ve yaklaşımların özellikle de lisansüstü eğitimde, Bologna Mutabakatı ile daha da evrenselleştiği görülmektedir. Busch (2009:1)'a göre ise; bu yeni yaklaşımlar ve düzenlemeler sanatsal uygulama ve teorinin gerçek bir işbirliği ya da eşortakları gibi çalışmasından çok sanatın klasik akademik yaklaşıma uydurulma çabasıdır. Sanatsal araştırmalar ise bunun yöntemini oluşturmaktadır.

Sinner vd. (2006:1226) göre: Sanatsal araştırma metotları, 1990 sonrasında literatürünü oluşturmaya başlamıştır. Sanat temelli araştırma, akademideki yaratıcı uygulamaların süreçlerini, yöntemlerini, yapılarını ve yaklaşımlarını sanat alanında birleştirmekte ve yeni araçlar oluşturmaktadır.

Uygulamayı teori ile birleştiren çağdaş sanatlar eğitimi, lisansüstü araştırma düzeyini de bu alanların ortak çalışması ile yürütmek durumundadır. Bu nedenle sanat, araştırma alanını ve araçlarını şekillendirmek, tanımlamak ve kabul ettirmek için yol almakta ve bu yolu sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemlerinde bulmaktadır.

3. Literatürdeki Sanatsal ve Uygulamalı Araştırma Yöntemleri

Sullivan (2006:20); "araştırma yöntemlerinin yalnızca sistematik ve titiz olması değil, aynı zamanda bireysel, sosyal ve kültürel ortamlarda karşılaşıldığı ve geliştiği şekliyle yaratıcı zekanın

zengin karmaşıklığını ortaya çıkarmak için yaratıcı olması da gerekir”¹ der. Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin ortaya çıkarak geliştiği ve yeni paradigmaları ürettiği süreçte, sanat alanına dair özellikle sanat eğitimcileri bu değişikliği ve adaptasyonu daha hızlı bir şekilde kendi alanlarına uygular hale gelmişlerdir. Akademik düzeyde yürütülen sanatsal ve uygulamalı araştırmalar semsiyesi altında incelenebilecek, literatüre geçmiş olan; sanat temelli araştırma, sanata dayalı araştırma, a/r/tografi, uygulama temelli araştırma, uygulama odaklı araştırma, eylem araştırması belki küçük farklarla ancak benzer kaygılar ile ortaya çıkmıştır.

Leavy (2009:9), sanat temelli uygulamaların sağlık hizmetleri araştırmacılarının, özel eğitim araştırmacılarının, psikologların ve benzeri alandaki araştırmacıların sanatı bir terapi yöntemi olarak kullanmaya ve sonuç almaya başlamaları ile oluştuğunu belirtmektedir. Bu aynı zamanda sanat terapisi alanını da oluşturmuştur.

Bu durum nitel araştırma yöntemleri ile çalışmaya alışkın olan beşeri bilimlerin, sanat alanına yaklaşmasını sağlamıştır. Aynı şekilde kendisini yüksek öğretim yapısına adapte etmeye çalışan sanat alanı da lisansüstü ve akademik çalışmalarını geçerli kılmak için beşeri bilimlere yaklaşmak durumunda kalmış gibi gözükmektedir. Sanatçılar araştırma alanlarını kavramsal müfredatta bahsedildiği gibi sosyoloji, psikoloji, felsefe gibi alanlarda yaptıkları okumalara kaydırmaya ve üretimlerini bunlar üzerinden açıklama yoluna gitmeye başlamışlardır.

Leavy (2009:10)'e göre: Nitel araştırmaların sadece bilgi toplamak ve bunları yazmaktan ibaret olduğu yanlışını ortadan kaldırmak gerekmektedir. Valerie J. Janesick (2001'den akt. Leavy, 2009:10)'in de dediği gibi “nitel araştırmacılar da sanat uygulamalarında olduğu gibi bir alet” ya da araç niteliğindedir: Leavy' e göre; onlar da kompoze ederler, düzenlerler, harmanlar, organize ederler, planlarlar. “Dahası her iki uygulama da bütüncül, dinamik, yansıtıcı, tanımlayıcı, sorunu formüle edip çözen ve araştırma sürecindeki sezgiselliği ve yaratıcılığı tanımlama ve açıklama” yani kapalı ilerleyen alanları ortaya çıkarma gücüne sahiptir.²

Sanatsal araştırma alanının; özellikle de dans, müzik, tiyatro, sinema, fotoğraf gibi alanların da plastik sanatlar gibi akademilere ve lisansüstü eğitime dahil edilmesi ile çok daha ihtiyaç duyulur hale geldiği kaynaklar aracılığı ile görülmektedir.

¹İngilizce kaynaktan Türkçe'ye çevirilerek doğrudan alıntı olarak kullanılmıştır.

² Tırnak işareti içinde belirtilen yerler İngilizce kaynaktan (bkz. Leavy, 2009:10) Türkçe'ye çevirilerek dolaylı alıntının içerisinde doğrudan alıntı olarak kullanılmıştır.

Sullivan (2006:20-21)'a göre; farklı isimlerdeki bu yaklaşımlar bazen farklı çalışma motivasyonlarına sahipken, bazen de farklı coğrafyalarda doğmuş olmanın yarattığı eşanlamlılığı taşımaktadır. Örneğin, sanat-temelli araştırmacılar genellikle okul içi öğrenme ve öğretme pratiklerine odaklanmaktadır. Sanata-dayalı araştırmacılar ve a/r/tografi araştırmacıları okullarda ve toplum içerisinde sorgulayan araştırmacı modelleri geliştirmeği amaçlamaktadır. Uygulama-temelli araştırma ya da uygulama odaklı araştırma yöntemleri, daha çok sanat ve tasarım enstitülerinde uygulamadan teoriye giden bir bakış açısını benimsemektedir.

Busch (2009:2)'a göre ise: Sanatsal araştırma terimi altında incelenebilecek konular oldukça çeşitlidir. Teorik ve bilimsel bilginin uygulama ile birleştirilmesini, sanatçının kendi pratiğini inceleme biçimi olarak sanatsal araştırmanın oluşturulmasını ve sanatsal pratiğin bilim ve akademik alanına yaklaşmasını kapsar.

Bu araştırma türü, tüm sanat/tasarım üretimlerinde ihtiyaç duyulan ön araştırma aşaması ya da bir araç değildir, amacın kendisidir. Bu araştırmanın sonucu sadece eser değil; yazılı raporlar, sempozyumlar, vb gibi çok çeşitli biçimler alabilmektedir. Sanatsal araştırmalarda, araştırmanın kendisi, süreci, sonucu bir bütün olarak kabul edilmektedir. Bu araştırmalarda yöntem ve sonuçlar klasik olmasa da yine de bilgi üretme amacı vardır (Busch, 2009:3).

Literatürde farklı isimler ile bulunan yöntemler (sanat-temelli, sanatsal, sanata dayalı, uygulamaya dayalı araştırma vb.) bazı farklılıklarına rağmen benzer araçlar kullanmaktadır. Bu yöntemlerin bir kısmının ya da tamamının sadece eğitim bilimciler tarafından kullanılabilceğini, sanatın bilgi üretme yönünün sadece bu alanlara ait olduğunu düşünmek günlük hayatta karşılaşılabilecek yanılgılardan biridir. Bu yöntemler güzel sanatlar fakültelerinde bulunan akademisyenler ve lisansüstü öğrenciler yani sanatçı-araştırmacılar için de büyük önem arz etmektedir.

Sullivan (2006:21) bu yeni metotların ve sanatın araç olarak kullanılması fikrini ve sürecini desteklerken sanat okullarının, öğrencilerin kendini tanıma sürecinden fazlasına hizmet etmesi gerektiğini vurgular. Sanat akademilere dahil edilmiştir ve sanat alanındaki akademisyenler araştırma fonlarına erişim sağlamıştır ancak gerçekten gerektiği gibi araştırma yapılmakta mıdır? Sullivan'ın bu sorgulamasına eşlik eden diğer soru ise sanatsal uygulamaların bir araştırma nesnesi olup olamayacağıdır. Ona göre; sanat temelli araştırmacılar nitel araştırmacılar

tarafından genişletilen araştırma ve öğrenme/öğretme metodolojisini sanatın uygulama ve deneyimi ile birleştirmiştir.

Bu araştırma alanı yukarıda da tarif edildiği gibi kendi iç karmaşıklığı ve bulanıklığı ile birlikte ama mevcut duruma en uygun şekilde cevap vermeye yetecek çerçevede kendini tanımlar hale gelmeye başlamıştır. Hali hazırda karmaşık ve tanımlaması zor olan sanatın ve kişisel olarak değişkenlik gösteren sanat pratiğinin bir disiplin olarak akademilerde kabul görme sürecinde kullanacağı metot ve yöntemleri yine kendisinin üstün bir yaratıcılık ile tasarlaması gerekmiştir. Bu alanda çalışan araştırmacıların da her bir araştırma sürecinde benzer şekilde süreçlerini özgün ve esnek bir yapıda inşa etmeleri beklenmekte ve bunun önü açılmaktadır.

Sullivan (2006:30-31)'a göre: Sanat yapma eylemi kendini sorgulayan kavramsal bir sürece dönüştüğünde sanatın araştırma yönünü ortaya çıkarır. Bu da sanatçıyı bir araştırmacı olarak sanat pratiğini bir araştırma nesnesine dönüştürmesini sağlar. Mäkelä ve Nimkulrat (2011:2)'a göre ise: Sanatçılar ve tasarımcılar, nitel ve sanatsal araştırma yöntemlerini sanat pratiklerinde bir şekilde kullanır hale geldikçe, sanat ve tasarım alanı teorik bilgi ile zenginleşir.

Sanat alanında akademik olarak çalışan bazı kişiler, üniversitelerin beklediği araştırmalar ile kendi sanatsal üretimleri arasında bağlantı kurmakta zorlanabilmektedir. Sanat halihazırda doğası gereği disiplinler arası bir alandır. Bu da onu özellikle de yazınsal alanda felsefe, psikoloji, sosyoloji, tarih gibi alanlarla bilgisini birleştirerek bir literatür yaratmasına neden olmaktadır. Akademisyen-sanatçılar yazınsal çalışmalarında çoğu zaman malzeme ile kurdukları ilişkiden ve kendi yapıp ettiklerinden çok sanatın bu teorik alanına ya da teknolojik/teknik metotlarına odaklanmak durumunda kalmaktadırlar. Ancak uygulama araştırmaları ile sanatçı-akademisyenler için eserin kendisi de bir bilgi aracına dönüşebilmektedir. En önemli kısmı da budur. Sanatsal ve uygulamalı araştırmalar perspektifinden kaynaklar aracılı ile bakıldığında ve bu makale boyunca referanslar verildiği şekliyle: Eserler, akademik alanda bir takım görüş ve bilgilerin bir kanıtı yani bir sonuç değil, tam tersine bilginin kaynağı olur hale gelebilmektedir. Bu çalışma alanının sanatçı-akademisyenler için diğer bir önemli noktası ise; odağı eserin kendisinden ya da teorik çerçevesinden çok sürece çevirmesidir. Bu yöntem, eser üretme aşamasında sanatçının örtük (tacit) bilgi ile yürüttüğü sürecin takibini, analizini ve raporlanmasını istemektedir. Bu yöntemin takibi ile sanatçı-akademisyen yani araştırmacı, kapalı şekilde ilerleyen sanatsal üretim sürecini hem kendisi hem de başkaları için görünür ve takip edilebilir bir

hale getirerek kendisi için geliştireceği üstbilişsel farkındalığı (metacognitive awareness) genellenebilir bilgilere ve öğretilere çevirme olanağı bulmaktadır.

Busch (2009:1) sanat ve felsefeye ilişkin olarak, ne felsefenin sanatı sonuca taşıdığını, ne de sanatın felsefeyi somutlaştırdığını söyler. Sanatın teorik uygulamayı geliştiren yapısına, felsefeninse bilgi odaklı sanat pratiğine etkisine değinir. Bu yaklaşım, özellikle de sanat alanında ağır felsefi metinlerle çalışmalarını açıklamak zorunda hisseden sanatçı-araştırmacılar için rahatlatıcı bir fırsat sunmaktadır.

Finlandiya'da özellikle uygulama odaklı araştırma (practice-led research) üzerine çalışan ve uygulama yapan Mäkelä (2007:158)'nin söylemi; "bir eserin çok çeşitli rolleri bünyesinde barındırabileceğidir: araştırma sürecinde bir sanatçı-araştırmacı tarafından yapılan bir nesne olarak, eserler bilgi ve anlayışı toplama ve koruma yöntemi olarak da görülebilir. Dolayısıyla, yapım süreci ve ürünleri bilginin kaynağı ile güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Bu anlamda, yapma yoluyla bilme fikriyle karşı karşıyayız" şeklindedir. "Eserler, sanatsal sürecin temel çıktılarıdır, ancak uygulama odaklı araştırma bağlamında sanattan daha farklı bir role sahiptirler. Algılanması, tanınması ve tasarlanması veya anlaşılması gereken bir şeyi gerçekleştirme aracı olarak işlev görürler" (Mäkelä, 2007:159). Mäkelä (2007:160)'a göre: "uygulamayı bir araştırma bağlamında yürütüyorsak, bu çalışma dönemini ve ürünlerini daha yakından incelememize olanak tanıyan uygun bir teorik çerçeve bulabilmemiz - ya da kendi başımıza inşa edebilecek kadar yetenekli ve zeki olmamız – gerekir".³

Djahwasi ve Saidon (2020:297) bu yaklaşımı geliştirir nitelikte; sanatın akademik bir ortamda araştırma olarak tanımlanabilmesi için bulundurması gereken üç temel özelliği sıralar: "Birincisi, resmi teorinin varlığı; ikincisi, araştırma yürüngesi veya araştırma tasarımı; üçüncüsü ise araştırma bulgularıdır."⁴

Sonuç olarak; bu araştırma yöntemlerin hiçbirisi araştırmacıya katı kurallar koymamaktadır. Araştırmacının, kendi araştırma alanına ve temasına uygun metot, araç ve sonuç sunuşunu da aynı şekilde yaratıcı bir bakış açısı ile tasarlaması gerekmektedir (Djahwasi ve Saidon, 2020:305).

³ Tırnak işareti içine alınan kısımlar İngilizce kaynaktan Türkçe'ye çevirilerek doğrudan alıntı olarak kullanılmıştır.

⁴ İngilizce kaynaktan Türkçe'ye çevirilerek doğrudan alıntı olarak kullanılmıştır.

Sanatçının eseri araçsallaştırdığı bu çalışma düzeninde araştırma verileri de süreçte kullanılan tasarım araçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanatçının düşünce notları, eskizleri, maketleri, günlükleri ve süreç fotoğrafları, sonuç eser ile birlikte süreç sonunda incelenip tekrar değerlendirilmesi gereken belgelere dönüşmektedir. Bu verilerin neler olacağı, kapsamı, materyali tamamen sanatçı-akademisyenin üretim pratiğine, süreç yönetimine, araştırma alanına, ulaşmak istediği çıktıya göre değişebilmekte ve yine üreticisi tarafından tasarlanması ve organize edilmesi gereken alanlara ve şeylere dönüşmektedir.

Uygulama odaklı ya da uygulama temelli araştırma yöntemleri çoğu zaman birbiri yerine de kullanılmakla birlikte, *uygulama temelli* terimi çok daha yaygın şekilde kullanılmaktadır. Candy (2006:3) ikisi arasındaki farkın; *uygulama odaklı yaklaşımda* amacın uygulama üzerine bilgi üretimi iken, *uygulama temelli yaklaşımda* amacın yaratıcı eser yolu ile bilgi üretmek olduğunu söylemektedir. Tasarım ve sanat alanlarında *uygulama odaklı* terminolojisi kullanılırken sağlık alanında daha çok *uygulama temelli* terminolojisi kullanılmaktadır.

Uygulama odaklı ya da uygulama temelli araştırma yöntemlerine ait yazılarda çokça Schön'ün *Reflective Practitioner* (1983) kitabına atıf yapıldığı görülmektedir. Bu yapıt hem bu araştırma türlerine hem de tasarım odaklı düşünme (design thinking) kavramına öncülük etmiştir (Malinin, 2018). Schön çalışmalarında, tasarım alanından gelen bir filozof ve akademisyen olarak, uygulama esnasında edinilen bilginin önemine vurgu yapmaktadır. Eylemde bilme (knowing-in-action), eylemde yansıma (reflection-in-action), eylem üzerine yansıma (reflection-on-action), doğaçlama (artistry) ve uygulamada bilme (knowing-in-practice) terimleri ile bu süreçlere açıklık getirmiştir. Burada Schön (1983); akademik bilginin karşısında, uygulamacıların deneyimlerinden öğrendikleri bilginin de bir şekilde entelektüel olarak düşünülmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Uygulamanın bilgisine (epistemology of practice) erişmek için mimarlar, psikoterapistler, mühendisler ve planlamacılar, yöneticiler gibi kişilerin uygulamalarının incelenmesi gerekliliğini savunmaktadır. Buna göre bu terimler aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

-Eylemde bilme (knowing-in-action): Uygulama esnasında sezgisel ya da örtük bilgi (tacit knowledge) geliştirmektir.

-Eylemde yansıma (reflection-in-action): Problem çözme üzerine eleştirel düşünme halini yansıtmaktadır. Bu bilme türü eylemde bilme ile birlikte bir problemi tanımlama ve çözme aşamasında kullanılmaktadır.

-Eylem üzerine yansıma (reflection-on-action): Eylem sonrasında yapılan değerlendirme ile ortaya çıkan bilgi türüdür. Bir uygulayıcının diğer vakalara aktarılabilen bilgileri, fikirleri veya becerileri öğrendiği öz-yansıtıcı bir kavram olan eylem üzerine yansıma, üst biliş olarak da açıklanabilmektedir.

-Doğaçlama (artistry): Tasarım aşamasında malzeme ve problem ile kurulan sezgisel ve yaratıcı ilişkiyi ve uygulamaları tarif eder.

-Uygulamada bilme (knowing-in-practice): Uygulamacının benzer tasarım problemlerini deneyimledikçe karşılaşacağı yeni problemler karşısında geliştireceği sezgisel bir bilgi türüdür. Bu sayede uygulamacı yeni problemleri çok daha hızlı ve az hata ile çözebilmektedir. Her çeşit yenilik halinde dahi deneyimle cevap verebilme durumudur (Schön, 1983; Malinin, 2018).

Friedman'a göre; uygulama temelli araştırma bağlamında, belgeleme aşaması, *eylemde üzerine yansıma* ve *eylemde yansıma* yani konu üzerine düşünme ve problemi çözme, saptama, değerlendirme, yakalama ve başka yerlere aktarma için bir araştırma aracıdır. Sanatçı-araştırmacılar pratiğe dayalı araştırma süreçlerini belgelediklerinde, süreç boyunca mevcut deneyimler ve tüm süreçten sonra belgelenen deneyimler yani *eylem üzerine yansıma* üzerinde bilinçli olarak düşünürler. Ancak bir şeyleri belgelemek araçlardan biri olarak araştırma veya teori oluşturmak için yeterli değildir (Freidman, 2008:157'den akt, Mäkelä, Nimkulrat, 2011:8). Bunun yerine, belgeleme, uygulamacı-araştırmacının yeniden bakması ve analiz etmesi gereken verileri sağlayarak *eylem üzerine yansıma* aşamasını destekler (Mäkelä ve Nimkulrat, 2011:8). Sanatsal ve uygulamalı araştırma metodlarını, sanatsal üretimine eklemek isteyen sanatçı-araştırmacılar için belki de en zor kısım belgeleme kısmıdır. Çünkü üretim sürecinde duraklayıp o anı kaydetmek, eskizlerini başkaları için de anlaşılır kılmaya çalışmak kimi zaman sürecin doğasını bozuyor ya da sekteye uğrattığı gibi gelebilir. Ancak sanatçı-araştırmacının bu verileri toplamasının sadece mevcut çalışma için değil, devam eden sanat ve araştırma yaşamı için de önem arz ettiğini fark etmesi gerekmektedir. Kaynaklarına ve sonuçlarına aralıklarla tekrar tekrar bakmak, görülmeyeni görmeye, fark edilmeyeni bulmaya, sezgisel keşfi tanımlar hale getirmeye imkan vermektedir.

Djahwasi ve Saidon (2020:294)'a göre; akademideki sanat ile sanat eseri arasında akademik yazından doğan bir boşluk vardır. Normalde sanat yapıtlarının bilimsel olarak doğrudan

kendini ifade etme gibi bir çabası yoktur. Ancak sanatsal araştırmada, aslında sanat araştırmacıları, sanat yapıtlarının bir anlamda tercümesini yapmaktadır.

A/r/tografi yine tüm sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemleri ile benzerlik gösterse de kendini sunuş şekli ile ayrıcalıklı hissettirmektedir ve alanını daha tanımlı hale getirmektedir. A/r/tografi kelimesindeki 'a' harfi sanatçı (artist), 'r' harfi araştırmacı (researcher), 't' harfi öğretmen (teacher), kelimelerine, 'grafi' de yazma eylemine referans vermekte ve özellikle sanatçı akademisyenler için kişinin sahip olduğu tüm roller arasındaki rizomatik ilişkiyi sorgulamaktadır (Irwin vd., 2006:70).

A/r/tografi alanının önde gelen araştırmacılarından olan Rita L. Irwin dahil olduğu çalışmalarda Deleuze ve Guattari (1987)'nin köksap (rizom) metaforuna sıklıkla değinmekte ve rizomatik ilişki terimini bu bağlamda kullanmaktadır (Irwin vd., 2006). Deleuze ve Guattari (1987:25)'ye göre: "Bir köksapın başlangıcı ya da sonu yoktur; her zaman ortadadır, şeyler arasındadır, varoluşlar arasındadır, intermezzodur. Ağaç soydaştır, ama köksap ittifaktır, benzersiz bir ittifaktır. Ağaç 'olmak' fiilini dayatır, ancak köksapın dokusu bağlaçtır, 've... ve... ve...' Bu bağlaç 'olmak' fiilini sarsmaya ve kökünden sökmeye yetecek bir güç taşır".⁵ Bu tanımdan da hareketle doğrusal ya da hiyerarşik bir büyüme ve ilerleme içerisinde olmayan sanatsal yaratının ve uzamlarının da toprak altında yatayda kendini geliştiren köksap terimi ile benzeştirilmesi olağandır. Rizomatik ilişki ile de hem sanatçı-araştırmacının sahip olduğu rolleri arasındaki hem de eser ve yaratıcı süreçteki doğrusal olmayan karmaşık ilişkiler tanımlanır. Bu iddia aynı zamanda yaratıcı süreçlerin rasyonel bir şekilde açıklanmasının zorluğu ve bu çabanın sürekliliğini de anlatmakta gibidir. Buna ek olarak:

A/r/tografi, kuram ve uygulama arasındaki geleneksel ilişkiyi rizomatik bir yapı içinde tekrar sorgular ve bu uygulamaya dayalı yeni oluşumu tanımlayarak dönüştürür. A/r/tografi araştırmaları teoriyi tanımlamaktan çok teori üretmek, uygulamayı açıklamaktan çok uygulama yapmak üzerine odaklanmaktadır. Bu çerçevede teori ve uygulamayı durağan bir soyutluktan çıkararak sürekli hareket halinde bulunan, değişen, yansıtıcı ve farklı ilişki alanları oluşturan; sürekliliği olan dinamik bir hareket haline dönüştürür (Irwin, 2013'den çev. Bedir Erişti, 2021:45).

A/r/tografi alanının özellikle de sanat eğitimcileri tarafından Türkiye'de daha fazla sahiplenildiği ve bu alanda akademik çalışmaların üretildiği görülmektedir. Rita Irwin'in çalışmalarının bir kısmına yine a/r/tografi ve görsel araştırma alanında çalışan Duygu Bedir Erişti

⁵ İngilizce kaynaktan Türkçe'ye çevirilerek doğrudan alıntı olarak kullanılmıştır.

ortak editörlüğünde yayınlanan bir kitapta da yer verilmiş ve Türkçeleştirilmiştir. Bu araştırma alanında kapsayıcı doğası nedeniyle üretilmiş daha fazla Türkçe kaynak, tez ve makale bulunmaktadır.

A/r/tografi de, araştırma/soruşturma eylemleri olarak öğrenmeyi ve öğretmeyi kapsar. İşte bu nedenle, sanat, araştırma ve öğretme ayrılmaz bir biçimde ilişkilidir. Soruşturmanın a/r/tografik doğası; bir sanatçı, araştırmacı ve öğretmen olarak sanat uygulaması aracılığıyla katılımcıları, dünyayı anlamının, imgelemenin ve görmenin diğer yollarını bulması için onlara yardım eder. Böylece, katılımcıları, belirli durağan sanat algılarından azat eder (Keser ve Narin, 2017:202).

A/r/tografi alanındaki araştırmacılar sanatsal araştırmalarda bahsedildiği gibi net sonuçlar aramaz ya da yöntemler kullanmaz: “Bunun yerine canlı/yaşayan bir soruşturma biçimi sağlar. Metodolojinin sınırları ve bir formülünün olmaması da, soruşturma sürecini neredeyse sanatsal bir performansa dönüştürür. Dolayısıyla da araştırmaya ilişkin kesin sonuçlar ya da yorumlar sunmaz” (Keser ve Narin, 2017:202).

Bu araştırma alanı kendini tanımlama şekli ve referans verdiği roller ile sanat akademilerinde ders vermek ve akademik kariyerinde ilerlemesi için araştırma yapmakla yükümlü olan; makale, bildiri ve proje üreten sanatçı-araştırmacılar için tam bir uygunluk göstermektedir. “Yaşayan bir sorgulama” olarak kaynaklarda tanımlanan bu alan sanatçı-araştırmacılar için yaratıcı bir alanı vaat etmektedir.

4.Türkiye’de Sanat Alanındaki Lisansüstü ve Akademik Çalışmaların Sanatsal ve Uygulamalı Araştırma Yöntemleri ve Seramik Sanatı Odağında Genel Bir Değerlendirmesi

Dünya ölçeğinde sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemlerinin oluşması ve yüksek öğretimde kullanılabilir hale gelmesi bazı süreçlerde ve atılımlarda meydana gelmiştir: 1964-93 yılları arasında Birleşik Krallıkta aktif olan ve derece verecek programların standartlarını belirleyen Ulusal Akademik Ödüller Konseyi (CNAAs)(http 2), teknik okullardan verilecek daha yüksek dereceler için yönetmeliklerine önemli bir madde ekledi: “Yazılı tez, yazılı formdan başka materyallerle desteklenebilir. Bu, bir öğrencinin doktora sunumlarının ayrılmaz bir parçası olarak bir eseri veya bir eserin kaydını günümüzde olduğu gibi yazılı rapora dahil etmesini sağladı” (Candy, 2006:4)⁶. Bu madde ve sonrasında yürütülen çalışmalar ile 1980 sonrasında lisansüstü eğitimin çıktısı sadece metinsel bir doküman olmaktan çıkmıştır (Candy, 2006:4). Bu yenilik

---

⁶ İngilizce kaynaktan Türkçe’ye çevirilerek doğrudan alıntı olarak kullanılmıştır.

akademiye dahil edilen diğer alanların da lisansüstü eğitim ve çıktılarını kendi alanlarına göre adapte edebilmelerinin önünü açarak bu programların yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Avrupa perspektifinden bakıldığında 1999'da başlayan Bologna süreci ile yüksek öğretim her yerde 3 aşama haline gelerek doktora programları yaygınlaşmıştır. NTRO kısaltması ile ifade edilen *geleneksel olmayan araştırma çıktıları* (non-traditional research outputs) kavramı, sanat ve tasarıma ait tüm uygulama, eser ve sergileri tanımlamak için kullanılmıştır. Bu şekilde sanatın kendi araçları sanatsal araştırmalarda bir kanıt haline gelmiş ve akademik kabul kazanmıştır (Gunnar ve Westin, 2022:24).

Türkiye ölçeğinden bakıldığında sanat alanının üç aşamalı; lisans, yüksek lisans, doktora/sanatta yeterlik eğitimi Bologna süreci öncesinde de devam etmektedir: Dizdar Terwiel (2008:118-119) ve MSGSÜ kayıtlarına göre: Sanattaki kurumsallaşma Osman Hamdi Bey tarafından 1882'de mimarlık, resim, heykel ve hakkâklık olmak üzere dört bölümde öğretim verilmesi üzere "Mekteb-i Sanâyi-i Nefise-i Şâhâne" adındaki merkezin kurulması ile başlamıştır. Kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra 1883'de İstanbul'da önce erkek öğrenciler ile eğitime başlanmış, otuz bir yıl sonra da kız öğrenciler için "İnas Sanayi-i Nefise Mektebi" kurulmuştur. 1923 yılında, bu iki okul birleştirilmiştir. 1928 yılı itibarı "Güzel Sanatlar Akademisi", 1964 yılında ise "Devlet Güzel Sanatlar Akademisi" adını almıştır. Daha sonra bu akademi 1982 yılında "Mimar Sinan Üniversitesi" ve 2003 yılında da üniversite yönetimi karar ile "Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi" olmuş ve böylelikle Türkiye'nin ilk güzel sanatlar üniversitesi unvanını almıştır. 1929 yılında "Dekoratif Sanatlar Bölümü" içinde (daha sonra "Seramik ve Cam Bölümüne" dönüşmüştür) "Seramik Atölyesi" açılmıştır. 1966 yılında aynı bölüm "Yüksek Süsleme Bölümü" ve "Yüksek Dekoratif Sanatlar Bölümü" adlarını almıştır (http 3). MSGSÜ ve Ulusal Tez Merkezi kayıtları incelendiğinde ve Batukan Belge'ye göre: Bu dönemde 5 yıllık eğitim ile öğrenciler yüksek lisans diploması ile mezun olabiliyordu. Ulaşılabilen verilere göre seramik alanında ilk doktora tezi Tülin (Cilizoğlu) Ayta'a ait olup 1976 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Dekoratif Sanatlar Bölümü Seramik Kürsüsü'nden "Toprak sanatlarında dekoratif uygulama yöntemleri" adı ile kabul edilmiştir. Tezin yapısı incelendiğinde seramik alanında kullanılmakta olan çok sayıda dekor tekniği, sırlar ve hammaddelere ait detaylı açıklamalardan oluştuğu görülmektedir. Devam eden yıllarda da yayınlanan tezlerin teorik ve araştırma ağırlıklı olduğu, tam tarih belirlenememekle birlikte 1990

sonrasında uygulamaların da tezlere dahil edildiği saptanmıştır (http 4);(http 5);(http 6). Batukan Belge'ye göre:Tülin (Cilizoğlu) Ayta, 1977'de (yani YÖK'ten önceki bir dönemde, 1750 sayılı üniversite yasası ile) Akademi'de doçent ünvanı kazanmıştır. YÖK yasasına göre o dönem belirlenen akademik kriterler ile 1985'de Mimar Sinan Üniversitesinde öğretim üyesi ve seramik dalındaki ilk kadın profesör olmuştur (http 6). Bu gelişmeler esnasında, Ankara'da 1952 yılında Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü (bugünkü adı ile Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi) ve 1957 yılında İstanbul'da Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (bu günkü ismi ile Marmara Üniversitesi) kurulmuştur (Dizdar Terwiel, 2008:119).

Seramik bölümlerindeki akademik çalışmaların güncel eğilimlerine baktığımızda ise; sanat fakültelerinde ve enstitülerinde seramik üzerine akademik yayın üreten ya da lisansüstü eğitim yapan araştırmacılar için çalışma alanları çok çeşitlidir: Malzeme, tasarım, üretim teknikleri, sır teknolojileri, sanatsal ifadeler, endüstriyel seramik tasarımı ve üretim yöntemleri vb. alanlarda çalışmalar yürütülebilmektedir. Belli bir malzeme üzerinden üretim yapılan bu alan elbette malzeme üzerine çalışmayı gerektirmektedir. Sır teknolojisi kendine ait başka bir bilim ve literatür barındırmaktadır. Sanatsal ifadenin kendisi ise yine diğer sanat alanları gibi sosyoloji, psikoloji ve felsefe ile de birleşerek geniş bir çerçeve sunmaktadır. Ancak yine de diğer sanat alanlarının aksine seramik alanı; sanatsal seramikler, kil/seramik bünye, sır/astar, dekor, endüstriyel seramik, üretim yöntemleri ve teknolojileri, pişirim teknikleri, seramik tarihi üzerine çalışmalar ve bunların ortaklıkları olmak üzere hem doğa bilimlerinin hem sosyal bilimlerin hem de sanatın birçok alanında uzmanlık gerektiren bilgiler ışığında çalışmalar yürütmeyi gerekli kılmaktadır. Hatta bu anlamda bazı üniversitelerde seramik bölümlerinin ve anasanat dallarının programlara ayrıldığı da görülmektedir. Buna eşlik edecek şekilde yüksek lisans/doktora tezleri içeriğin yanında biçimsel olarak da çeşitlenmektedir.

Lisansüstü tezlerinin çoğunluğu; tarihsel, teknik, kavramsal bir araştırmaya eşlik eden sanatsal üretimleri kapsamaktadır. Seramik alanında araştırma ve raporlama yapan araştırmacılar bu konularda halihazırda kendilerine ait bir takım yöntemler geliştirmişlerdir. Örneğin malzeme ve sır teknolojileri üzerine çalışan araştırmacılar daha çok fen bilimleri formatına ve araştırma yöntemlerine yaklaşırken, seramik tarihi, sanat sosyolojisi, felsefesi ve psikolojisi gibi alanlarda çalışan sanatçı-araştırmacılar sosyal bilimlerin yöntemlerine yakın şekilde çalışmak ve tez üretmek eğilimindedir. Ya da tamamen üretilen sanat yapıtının kavramsal

içeriği, tarihsel kökleri odağında yazılmış teorik rapora eklemlenmiş, uygulamalar ile desteklenen bir biçimlendirme görülmektedir.

Seramik alanında yine buna ek olarak; bünye, sır, pişirim, endüstriyel üretim gibi alanların daha *teknik*, psikoloji, felsefe, sosyoloji üzerinden açıklama getirilen üretimlerin ve raporlamaların daha *kavramsal* ve *sanatsal* tarifi ile kabul gördüğü bir ortam hakim olmaktadır. Odak grup ve durum çalışmaları çoğunlukla sanat eğitimcilerine bırakılmış olmakla birlikte bu alanda da üretilmiş araştırmalar ve çalışmalar bulunmakta olup yine de eğitim bilimleri referansında yürütülmesi uygun bulunmaktadır. Bu genel çerçeve üzerinden bakıldığında uygulamayı da barındıran seramik malzeme üzerinden üretilen lisansüstü çalışmaları sanatçı-araştırmacıların her ne kadar bir alanı odağa alsalar dahi yine de seramiğin çok geniş teknik ve teorik bilgisine hakim olma yeterliğini gerektirir. Bu nedenle de sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemleri seramik alanı için çok daha büyük bir potansiyel taşıyıcı gibi görülmektedir. Sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemleri esnek ve özgülleşebilen yapısı ile özellikle de seramik alanı için önemli bir gelecek vaat etmektedir.

Bu noktada seramik sanatındaki akademik üretimlerin genel görüntüsü ve sanatsal araştırma metodlarının vaat ettiği araştırma perspektifi üzerinden oluşan manzaraya alanın içinden bakıldığında şunlar görülebilmektedir: Seramik, doğası gereği malzeme odaklı bir alandır. Malzemenin kendi tarihi, geleneği, kullanım alanları ve geniş bir yelpazeye yayılmış özellikleri vardır. Sanat pratiğinde kullanıldığında, bu özellikler eserin temasına farklı şekillerde etki eder. Bu durum, sanatçı-araştırmacının malzeme ile kurduğu ilişkinin, hem eseri yaratırken kullanılan teknik, süreç ve sonuçlara hem de araştırma verilerine yansımaya yol açar.

Tüm sanat dallarında olduğu gibi seramik alanında da süreç önem arz etmektedir ve oldukça kritiktir; şekillendirme, kurutma, pişirim ve sırlama gibi üzerinde uzmanlaşmayı gerektiren birçok basamak neticesinde sonuç alınabilmektedir. Sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemlerinin süreç odaklı oluşu ve odağını sonuç eserden çok o noktaya ulaşana kadar edinilen bilgi, süreç ve veriye odaklaması, seramiğin üretimi esnasındaki çabanın anlam kazanmasına olanak vermesi açısından da önem arz etmektedir.

Sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemleri, sanat alanındaki araştırmalar için bir takım çerçeveler çizse de daha önce belirtildiği gibi tek bir yol haritası oluşturmaz. Her araştırmanın kendi özgün doğasına uygun olacak şekilde araştırmacının kendi tekniğini oluşturması konusunda

onu cesaretlendirir. Bu nedenle de sanatçı-araştırmacıya seramik alanının çok çeşitli katmanlarında gezinme, araştırma veri ve çıktıları çeşitlendirme imkanı tanınması açısından da önemlidir.

5. Açılabilir Tartışmalar ve Olası Kaygılar

Sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemleri özellikle a/r/tografide bahsedildiği gibi sanatçı-araştırmacının kimlikleri arasındaki kargaşaya bir çözüm getirmeyi vaat etse de bu kimliklere ait köklü ve keskinleşmiş algılar vardır. Fraying (1993:2); özellikle de Hollywood filmleri ile öne çıkan sanatçı kimliğini “Sanatçı, tanımı gereği, *bilişsel* bir dilden ziyade *ifade edici* bir dilde çalışan ve kendisi için büyük projesinin kişisel gelişiminin bir uzantısı olduğunu düşünen kişidir: anlamaktan çok otobiyografiktir”⁷ olarak ifade eder. Ona göre; sanatçının, insanları sanatın araştırmayla bağlantısı konusunda ikna etmekte güçlük çektiği gibi araştırma kısmını üstlenen bilim adamı için de yaratıcılığını kabul ettirmek oldukça güçtür (Fraying, 1993:3). Tüm bu algılar nedeniyle akademiye bulunan kimi sanatçılar kimlikleri ile ilgili karmaşalar yaşamakta ve kişisel olarak değişkenlik gösterecek şekilde belli kimliklerini öne çıkarırken bazılarını geri plana çekmek zorunda hissetmektedir. Yani kimi zaman, sanatçı olarak kendini özgürce ifade ettiği alanı, akademinin ağır ve rasyonel tutumuna entegre edememekte ya da eğitimci kimliği altında ezilebilmekte ve sanatsal ve akademik üretimlerini ikinci, üçüncü plana atabilmektedir.

Bunun bir göstergesi olarak, halen sanat alanındaki akademisyenlerin, sanatsal/katalog yazılarında yaptıkları gibi akademik yazılarında, birincil tekil şahıs üzerinden anlatım yapımları alışılmadık ve yanlış karşılanmakta, akademik dil üçüncül şahıs ve ya edilgen cümle yapılarından ve mutlak ve eski bilimsel referanslardan oluşmaktadır. Kendilerini akademik dünyaya adapte etmeye çalışan sanatçı-akademisyenler özellikle yazılı metinlerinde mümkün olduğu kadar kişisel söylemlerin vurgusundan uzaklaşmaya çalışmaktadır. Fakat, sanat üretimi tüm diğer alanlardan çok daha özel ve kişisel, üreticisinden ayrı düşünülemez ve ele alınamayacak bir alan olmayı gerekli kılmaktadır. Biraz da bu nedenle sanatçılar, kişisel duygu ve düşüncelerini sanat yolu ile ifade etmekte gönüllü oldukları kadar, bunların üzerine yazmakta özgür hissetmemekte ve her zaman bir takım eski literatürlere ya da eserlere referans vermek zorunda hissetmektedir. Özellikle de otobiyografi ve otoetnografya üzerine yazılan araştırma metinlerinde benzer kaygılar

---

⁷ İngilizce kaynaktan Türkçe'ye çevirilerek doğrudan alıntı olarak kullanılmıştır.

daha net bir şekilde dile getirilmiştir. Bu yazınlara göre: Sanatçı-akademisyen, sanatçı kimliği ile ortaya çıkardığı eserlerinde mutlaka ki kişisel duygularını, yaşantısını, düşüncelerini yansıtacaktır. Ancak akademisyen kimliği ile ürettiği bilimsel yayınlarında, bunları olduğu gibi yansıtma ve yazılı hale getirme noktasında çekinceler hissetmesi olasıdır. Akademik kimlik kişisel verilere yer bırakmaz ancak otobiyografik ve otoetnografik üretimler bu verileri açıkça ifşa etmekte ve kişiyi bir anlamda korumasız bırakmaktadır. Ayrıca nitel araştırmalara dahil edilen bu alanlar halen kimilerine göre bilimsellikten uzak bulunmaktadır (Leavy, 2020:37-42; Çelik, 2013:8-9). Bu ve benzeri nedenler, araştırmacıları bu gibi yenilikçi yaklaşım ve alanlardan uzak ya da tereddütte tutabilmektedir.

Buna ek olarak; sanatın ve yapının akademik amaçlarla araçsallaştırılması fikri, sanatçı-akademisyenler için bir alan yaratıyor olsa da tüm sanat eserlerinin ya da büyük sanatçıların akademiye dahil olabileceği düşüncesini desteklememektedir. Çünkü kişinin sanatsal üretimi her zaman akademik hayatı, eğitimci ya da araştırmacı kişiliği için doğru referansı vermeyebilir. Frayling (1993:4): “Rönesans'tan bu yana her ressamın *giyabında* fahri doktora unvanı vermenin söz konusu olmadığını keşfetmek rahatlatıcı”⁸ der ve sanat üreticisi ile akademi içerisindeki sanat araştırmacısı arasına net bir çizgi çizer.

Doktora (*PhD*); kurumsal bir yapı altında, araştırma sonucunda bilgiye yeni, özgün ve önemli bir katkıda bulunan adaylara verilen derecedir (http 7). Doğal olarak lisansüstü eğitimin çıktısı, sanat alanı gibi öznel bir alan dahi olsa, bilgi birikimine o alanın kullanabileceği şekilde katkı sağlamalıdır. Burası tartışmasızdır ki lisansüstü eğitimin amacı sadece kişinin sanatçı olarak kendisini geliştirebilmesi ya da kendi sanat yaklaşımını keşfedebilmesi değildir. Bunlar sanatçı-araştırmacının süreç sonundaki kişisel kazanımıdır. Esas olan bu sürecin sonunda alana katkı sağlayacak bilgileri açığa çıkarabilmesidir. Bunun için yürütülecek araştırma standartlarının şu şekilde olabileceği ifade edilmiştir:

- Araştırma sorusuna/sorunsalına dayanıyor mu?
- Orjinallik/literatüre katkı savunusu var mı? Bu bağlamda hitap ettikleri literatüre ilişkin gönderme var mı?
- Bir yöntem ve/veya araştırma süreci sunumu var mı?
- Bulgulara yer veriliyor mu?
- Sonuç veya sonuç yerine geçecek bir tartışmaya yer veriliyor mu? (Taşdemir, 2022:238).

---

⁸ İngilizce kaynaktan Türkçe'ye çevirilerek doğrudan alıntı olarak kullanılmıştır.

Diğer bir soru ise; *sanatçı-akademisyenin kendi üretimi üzerinden yaptığı araştırma ve çıkarımlar gerçekten de genellenebilir bilgiler içermekte midir ya da açığa çıkan bu bilgiler yayınlanması gereken ve bilgi birikimine katkı sağlayacak bir bilgi türü müdür?* Her şeyden önce sanat insanlara ilham vermek, ortak duygularda birleştirmek gibi yönleri sahiptir. Doğal olarak yürütülecek araştırmaların benzer alanda ya da temada çalışan diğer sanatçı-araştırmacılar için örneklenebilir ve geliştirilebilir veriler üreteceği açıktır. Diğer sanatçı-araştırmacıların araştırmalarını nasıl yürüttüğü, hangi yaratıcı metotlar geliştirdiği, hangi bağlantıları kullandığı önem arz etmektedir. Çünkü bilgi, bilindiği üzere birbiri üzerine inşa edilerek ilerlemektedir ve bunun ön koşulu bilginin paylaşılabilir kayıtlar altına alınmasıdır. Aynı zamanda sanat alanında yapılan araştırma sonuçları, sanat eğitime de katkı sağlayacak veriler sağlayabilmektedir. *Sanatçı olmak öğrenilebilir/öğretilebilir bir şey midir?* Burası tartışmalı bir konu olarak görülmektedir. Ama sanatsal uygulamalara ait farklı yaklaşımların raporlanarak sunulması sanat öğrencileri için ufuk açıcı olacaktır. Sanatsal ve uygulamalı araştırma alanındaki çalışmaların amacının, her şeyden önce yaratıcı yol haritaları oluşturmak olduğu ve bu haritaların kendilerinin de bir eser haline gelebileceği fikrine yakın durmak gerekmektedir.

Sonuç olarak sanatçı-akademisyenlerin sanat pratiklerinin belgesi niteliğindeki fotoğrafları, günlük yazıları, eskizleri, maketleri, notları diğer alanlardaki araştırmacıların deney sonuçlarına eş düzeyde veriler olarak görülebilir ve bunların kayıt altına alınarak sistematik fakat yine de kişisel bir analiz sonucunda paylaşılmasının, sanat disiplininin ve akademik kaynakların gelişmesine fayda sağlayacağı kuşkusuzdur.

6. Sonuç

Bu çalışma kapsamında, sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemlerine ve bu araştırma yöntemlerinin özellikle de seramik sanatı alanında nasıl bir potansiyel taşıdığına vurgu yapılması amaçlanmıştır. Bu amaçla; öncelikle modern düşünce ile ortaya çıkan ve gelişen araştırma yöntemlerinin, düşünce modellerinin ve sanatın kurumsal yapılanmasının kısa bir tarihçesinin ardından, “sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemleri” başlığında sıralanabilecek; sanat temelli araştırma (art-based research), uygulama temelli araştırma (practice-based research), uygulama odaklı araştırma (practice-led research), sanatsal araştırma (artistic research), a/r/tografi (a/r/tography) gibi alanların literatür bilgisi verilmiştir. Öncelikle geniş bir perspektiften daha

sonra da Türkiye ölçeğinden sanat ve özellikle seramik alanındaki araştırmaların genel durumu değerlendirilmiştir. Sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemlerinin seramik sanatı için önemi, bu araştırma yöntemlerinin sanatçı-araştırmacılar için potansiyeli ve olası kaygılarına vurgu yapılmıştır.

Sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemleri, Türkiye'de sanat alanında yapılan akademik çalışmaların yöntem ve eğilimini barındırmakla ve kaynaklık etmekle birlikte ne yazık ki terminoloji ve literatür olarak henüz yeterince yerleşmemiştir. Bu uzak kalış, sanatçı ve akademik kimlikler arasındaki sıkışma ve çıkmazlara, akademik çalışmaların üretilmesinde ki zorlanmalara neden olarak gösterilebilir

Özellikle de seramik gibi belli bir malzeme üzerinden uzmanlaşarak üretim yapan sanatçı-akademisyenler ekseninden konuya bakıldığında, malzeme ile kurulan ilişki bu üretimdeki kilit noktalardandır. Malzemeye ait teknik bilgi, kimya bilgisi, çalışılan konunun tematiği ve sanatçı-akademisyenin malzeme ile kurduğu ilişki üretimin seyrini belirlemektedir. Ancak akademisyen kimliği üzerinden yazılı üretime geçerken bu ilişkiler belli bir formata adapte edilme ve rasyonelleştirilme sürecinde zayıflatılmaktadır. Ya da akademik araştırma ile sanatsal üretim birbirlerinden başka ve bir araya gelebilmek için başka disiplinlere ihtiyaç duyan alanlar gibi algılanmakta, sanatçı-akademisyenin araştırma alanının sanat araştırması olduğu, bu araştırmanın da içeriğinde bireysel üretimin de mevcut olduğu ve bireysel üretiminden edineceği kazanımların akademik değer ifade ettiği göz ardı edilebilmektedir.

Sanatsal ve uygulamalı araştırma metotları, sanatçı-akademisyen için sanat ve akademik üretimi birleştiren bir ferahlama alanı ve yol haritası oluşturmaktadır. Uygulamalarını bir araştırmaya dönüştürme imkanı yaratmakta ve sanatçı kimliğini bir akademisyen olarak inceleme, kendi üzerine çalışma, kendisi için hem bir konu hem de araştırmacı olabilmesini sağlamaktadır. Bu araştırma metotları aynı zamanda araştırmanın kendisinin de sanatsal bir üretime dönüşmesine imkan vermektedir. Sanatsal ve uygulamalı araştırma metotları, sanatçı-akademisyene, sanatçı olarak sahip olduğu yaratıcılığın yanında, araştırmacı olarak yaratıcılığını da keşfedebileceği yeni bir alan yaratır ve esnetilebilir metotları ile birlikte farklı kimliklerin eş ortaklar gibi birlikte çalışmasına olanak sağlar.

Bu süreçte sanatçı-akademisyen, araştırmasının muhteviyatına göre kaynaklarını organize edebilmektedir ki bunlar; eskizler, fotoğraflar, ses ya da video kayıtları, günlükler, notlar, maketler ve benzeri şekillerde olabilmektedir. Bu kaynaklar süreçte analiz edilerek ve raporlanarak hem sonuçlara hem yeni verilere dönüşmektedir. Sanatsal araştırma yöntemleri, geleneksel olmayan kaynakların ve çıktılarının (NTRO), “geleneksel” akademik zeminlere oturtulmasında yardımcı olmaktadır.

Ayrıca bu araştırma türleri sanat alanına da tek başına bir disiplin olma saygınlığını kazandırması açısından önemlidir. Çünkü sanat, multidisipliner, interdisipliner ve hatta transdisipliner olma nüvesini içinde barındıran fakat aynı zamanda, kendi içinde bütün olan bir disiplindir. Bu da ona, kendi araştırma alanını ve yöntemlerini oluşturma yetkinliğini ve gerekliliğini sağlamaktadır. Yine sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemleri ile metinde de bahsedildiği gibi sadece kesin sonuçlara varılması amaçlanmamaktadır. Esas olan, araştırma sonuçları ile başka araştırmalara alan açacak soruların da ortaya çıkarılabilir olmasıdır ki bunlar da alanın sürekli gelişimine imkan sağlayacak bir süreci oluşturmaktadır.

Sonuç olarak bu araştırma ile, sanatsal ve uygulamalı araştırma yöntemlerinin sanatçı-akademisyenler ve sanat araştırmacıları tarafından literatür bilgisinin daha iyi kavranması ve akademik çalışmalarında kullanılması yönünde bir farkındalığın geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Özellikle de malzeme ve süreç odaklı yapısı ile seramik sanatı alanında bu yöntemlerin çok daha faydalı araçlara dönüşebileceği konusunda bir saptama yapılmaktadır.

Kaynakça

- Ballıkaya, C. (2015). “Pozitivizm: Tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ve sosyolojik düşünceye etkileri” *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (33), s.87-106.
- Busch, K. (2009). “Artistic research and the poetics of knowledge” *Art & Research: A Journal of Ideas, Contexts and Methods*, 2(2), s.1-7.
- Can, Y. (2005). “Toplumsal yapı ve değişme kuramlarını paradigma temelli bir sınıflandırma denemesi” *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), s.1-11.
- Candy, L. (2006). “Practice based research: A guide”, *CCS report*, 1(2), s.1-19.
- Cevizci, A. (2011). *Felsefe Sözlüğü*, Ankara: Say Yayınları.

Cilizoğlu Ayta, T. (1976). "Toprak Sanatlarında Dekoratif Uygulama Yöntemleri", İDGSA (MSGSÜ), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Dekoratif Sanatlar Bölümü Seramik Kürsüsü, Doktora Tezi.

Comte A. (1858). *Positive Philosophy*, (Çev. Harriet Martineau), New York: Calvin Blanchard.

Çelik, H. (2013). "Kültür ve kişisel deneyim: bir araştırma yöntemi olarak otoetnografi", *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, (6).

Deleuze, G., & Guattari, F. (1987). *A thousand Plateaus –Capitalism and schizophrenia-* (B. Massumi,Çev.) University of Minnesota Press.

Dizdar Terwiel, C. (2008). "Türkiye'de seramik sanatının kurumsallaşması." *Seramik Türkiye*, 24, s.118-123.

Djahwasi, H. R., & Saidon, Z. L. (2020). "Artistic research: artistic as research vs artistic as method" *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(11), s.292-309.

Frayling, C. (1993). "Research in art and design", *Royal College of Art research papers*, 1, s.1-5.

Gunnar, A., Westin, J. (2022). "Rethinking the Academic Artefacts." *Craft Sciences*, Tina Westerlund, Camilla Groth and Gunnar Almevik (Ed.), *Gothenburg Studies in Conservation*, Gothenburg: Acta Universitatis Gothenburgensis, s.22–45. DOI: 10.21524/kriterium.40.b.

Houghton, N. (2016). "Six into one: The Contradictory Art School Curriculum and How It Came About" *International Journal of Art & Design Education*, 35(1), s.107-120.

Irwin, R. L., Beer, R., Springgay, S., Grauer, K., Xiong, G., & Bickel, B. (2006). "The rhizomatic relations of a/r/tography", *Studies in art education*, 48(1), s.70-88.

Irwin, Rita L. (2021). "A/r/tografi'ye Başlarken" (S. D. Bedir Erişti, Çev.), *A/r/tografi Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi*, (S. D. Bedir Erişti, R.L. Irwin, Ed.), Ankara: Pegem Akademi.

İbrahimoğlu, Z. (2011). "Değişen Paradigmalar Dünyasından Nitel ve Nicel Araştırmalara Bakmak: Felsefi Yaklaşımlardaki Dönüşümü Anlamak", *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 40(1), s.44-52.

Keser, N., & Narin, H. (2017). "Sanat temelli bir soruşturma yöntemi: A/r/tografi." *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), s.193-203.

Leavy, P. (2020). *Method meets art: Arts-based research practice*, Guilford Publications.

Mäkelä, A. M., & Nimkulrat, N. (2011). "Reflection and documentation in practice-led design research" Nordic Design Research Conference., *Nordes*, (4), s.1-9.

Mäkelä, M. (2007). "Knowing through making: The role of the artefact in practice-led research" *Knowledge, Technology & Policy*, 20, s.157-163.

Mäkelä, M., Nimkulrat, N., Dash, D. P., & Nsenga, F. X. (2011). "On reflecting and making in artistic research" *Journal of Research Practice*, 7(1), s.1-12.

Malinin, L. (2018). "Situated design-thinking in architectural practice", *Ardeth# 02 (I-Spring 2018): Bottega, Ecology of Design Practice*, s.52-75.

Schön, D. A. (2016). *The reflective practitioner: How professionals think in action*, New York: Routledge, Taylor & Francis Group, (1983)

Shiner, L., (2013). *Sanatın İcadı- Bir Kültür Tarihi*, Çev: İsmail Türkmen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sinner, A., Leggo, C., Irwin, R. L., Gouzouasis, P., & Grauer, K. (2006). "Arts-based educational research dissertations: reviewing the practices of new scholars", *Canadian Journal of education*, 29(4), s.1223-1270.

Sullivan, G. (2006). "Research acts in art practice", *Studies in art Education*, 48(1), s.19-35.

Şimşek, H. (1997). "Pozitivizm ötesi paradigmatik dönüşüm ve eğitim yönetiminde kuram ve uygulamada yeni yaklaşımlar", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 3(1), s.97-109.

Taşdemir, B. (2022). "Sanatsal araştırmanın bilimsel nitelikleri üstüne: seçilmiş örneklerle bir değerlendirme", *Akdeniz Sanat*, 16(30), s.225-248.

Ural, Ş. (2012). *Pozitivist Felsefe: Bilimde ve felsefede doğrulama*, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

İnternet Kaynakçası

http 1: Encyclopaedia Britannica. (09 Şubat 2023). Academy of art. Erişim Adresi: <https://www.britannica.com><https://www.britannica.com/art/academy-of-art>, Erişim Tarihi: 20 Haziran 2023.

http 2: Archives Hub. (ty). Council for national academic awards (CNAA). Erişim adresi: <https://archiveshub.jisc.ac.uk/search/archives/bc66d2d1-211a-3b6e-9664-e5400104d131>, Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2023.

http 3: MSGSÜ. (ty). Kurum tarihi. Erişim Adresi: <https://msgsu.edu.tr/universite/kurum-tarihi/>, Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2023.

http 4: Ulusal Tez Merkezi. (ty). Erişim Erişim Adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ydEcn7J1szHPoZdg477Ohg&no=ydEcn7J1szHPoZdg477Ohg>, Tarihi: 10 Ağustos 2023.

http 5: MSGSÜ. (ty) Açık bilim sanat arşivi: Tez kataloğu. Erişim Adresi: <https://acikerisim.msgsu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.14124/817?show=full>, Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2023.

http 6: Batukan Belge, F. (ty). "Japonya'da seramiğe uhrevi bir değer veriliyor". *Seramik Türkiye*. Erişim Adresi: <https://www.seramikturkiye.org/post/japonya-da-serami%C4%B1Fe-uhrevi%C4%B1r-de%C4%B1Fer-veri%C4%B1li%C4%B1yor>, Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2023.

http 7: Doctor of Philosophy. UTS (ty).University of Technology, Sydney. Erişim Adresi: <https://www.uts.edu.au/study/find-a-course/doctor-philosophy-8>, Erişim Tarihi: 18 Kasım 2024.